

СПЕЦИФИЧНИ ОСОБЕНОСТИ ПРИ ВЪВЕЖДАНЕ НА КРАЕВЕДСКА ИНФОРМАЦИЯ В УСЛОВИЯТА НА АВТОМАТИЗИРАНЕ НА БИБЛИОГРАФСКИТЕ ПРОЦЕСИ В НАРОДНА БИБЛИОТЕКА "ИВАН ВАЗОВ" - ПЛОВДИВ

Първата краеведска картотека в Библиотека Иван Вазов е съставена през 1956 г. Попълването ѝ на този етап става случайно и при търсения с подчертано краеведски характер. Решението за организирана краеведска работа е взето през 1960 г., като тази дейност е възложена на Справочно-библиографския отдел. От 1961-до 1969 г. се полагат основите на организираната краеведска дейност в Библиотеката, а през 1970 г. е създаден самостоятелен отдел Краезнание. Събирането на материали с оглед създаване на основната краеведска картотека е извършено по източници, не по теми. Текущото им събиране се извършва по пътя на преглеждане *de visu* на всички постъпления по депозит, като описаните документи се подреждат във временна картотека. От 1965 г. започва издаването на текущ библиографски указател под заглавие Пловдивски окръг, от 1989 г. Пловдивски край, който има за цел да отразява цялостния общественно-политически, икономически и културен живот на града и селищата в края. Публикациите са подредени по временна схема, съставена от Славка Ломева, по-късно редактирана и издадена през 1967г. Първият ежегоден краеведски указател излиза през м. ноем. 1966 г. и съдържа информация за 1965 г. Указателят за 1990 г. , изд. 1995 г., е двадесет и шестото и последно издание от тази текуща поредица. С въвеждането на автоматизацията в краеведската събирателска дейност от 1991 г. се променя и начина на представянето и популяризирането на информацията.

Указателят за 1965 г. съдържа 1778 систематично подредени основни описания с издигнати рубрики, отразяващи специфични страни от живота в Пловдивския край. За пръв път е приложено т. нар. групово описание – в случаите, когато едно и също събитие или факт са отразени в няколко източника. Например – Предварителни резултати от преброяване на населението и жилищния фонд – като основен източник е посочен този, който дава най-пълна информация. В други случаи е предпочетен местен източник- най-често в. Отечествен глас, като информацията е дадена след анотацията със забележка: Вж също или По същия въпрос вж.

Информационният указател за 1966 г. съдържа 5011 основни описания, като при него се прилага вече издадената Схема за класификация на краеведска литература. В следващия указател /1967/ описанията са подредени право хронологично, което позволява да се проследят събитията в тяхното развитие. За цялостното отразяване на събитията, за които са публикувани няколко последователни съобщения, без обобщаващ материал, е приложено предметно-груповото описание на източниците – поместено е пълно библиографско описание на първата публикация и в забележка Вж и са посочени сведенията за останалите. Този метод се прилага и към последователните публикации при бюлетините за селско-стопанска работа, футболните срещи, обявените конкурси в научните институти и висши учебни заведения. Използва се и когато публикации по еднакви въпроси са поместени в различни източници – например правителствените награди.

В указателя за 1975 г. груповото описание, касаещо гостуванията в Пловдивския край, преди описвани самостоятелно, посочва страната, от която са гостите и източниците в хронологически ред, а в прави скоби след тях имената на гостуващите.

През 1977 г., след направен анализ беше установено значително нарастване на източниците и съответно на библиографските описания, напр. в указателя за 1973 г. основните описания без индивидуалните препратки и груповото представяне на някои рубрики достигат 7327. Приема се

принципът едно и също събитие, информативно отразено в периодичния печат, да не се посочва в повече от два източника чрез израза Вж и. По широко започва да се използва груповото описание за представяне на събития и действия, които позволяват този начин на отразяване – награди, посещение на чуждестранни делегации, чествания, хроники, физкултурни и спортни изяви, обяви за конкурси във ВУЗ и научни институти. Тези промени не се оказаха много удачни, защото всяка една публикация носи конкретна и уникална информация, която беше изпускана, за да се спести място. При пропускането на някои повтарящи се фактически материали, които характеризират отделни моменти в живота на края съществуваше реалната опасност указателят да придобие характер на препоръчителен. Тези промени определяха до голяма степен съдържанието на указателите до 1990 г. Липсата на достатъчно информация се забеляза и отчете след ред читателски търсения. Съвременният ползвател на краеведска информация държи тази информация да бъде максимално пълна, проблем който беше решен с автоматизираното изграждане на база данни с библиографски описания.

От 1991 г. текущата обработка на печатната продукция с краеведско съдържание започна да се извършва с помощта на персонален компютър “Правец-16”, заменен през 1993 г. с IBM. За програмното осигуряване на системата беше избран програмен продукт CDS/ISIS- микроверсия, като краеведската информационна система се явява като подсистема на общата информационна система на Библиотеката. При началното натрупване на информация беше използван модула “Библиографска справка” на автоматизираната система “Библиотека”, разработена в НБКМ. Основният ни водещ принцип беше еднократното въвеждане на информацията и нейното многократно и многофункционално използване. Поради многообразието на различните библиографски описания, редица конкретни проблеми бяха решавани в процеса на вече започналата работа по въвеждането на данните. Едновременното преглеждане и въвеждане на данните от източниците до голяма степен улесни ползването на информацията и извършването на краеведските справки. Работният лист, с който работехме, съдържаше полета и подполета за въвеждане на елементите на описанието – основна част, спецификация на том, класификационен индекс и т. н. Съществуващата краеведска схема беше актуализирана съобразно динамичния общественно-политически, икономически и културен живот, като голяма част от решенията се вземаха в процеса на работа. Многократното редактиране на записите, които до 1993 г. вече бяха над 20 000, доведе до промени на параметрите на базата данни – увеличаване дължината на полетата, последователността в рамките на един библиографски запис, изчистване на ненужни полета, промени по формата за показване. След проведени консултации и разговори с активни потребители на краеведска информация се взе решение за събиране на оптимално пълна информация за дадено събитие, без да се налага отхвърляне на един или друг източник. Читателят най-често предпочиташе да има цялата /без изключение/ информация по интересувания го проблем и тогава да избере какво точно да използва. При съществуващият огромен поток печатна продукция – периодични издания, книги, продължаващи издания, както и дребни и служебни публикации, информацията естествено също е с впечатляващ обем. Съществуващите критерии за подбор на краеведската информация се измениха основно, като водеща стана безпристрастността и оптималния брой източници, в които е публикувана тази информация. Библиотекарят – инстанция, която най-добре знае на кого каква информация да предостави, не се ползва с читателското доверие. Библиотеката пряко контактува с обществото и носи определена отговорност за начина и характера на информацията, която събира и съхранява. Знаем, че информацията не е знание сама по себе си, тя е пътят към знанието. Новите технологии даваха възможност за събиране на едно място на цялата или почти цялата публикувана информация. Принципът на груповото библиографско описание на източниците беше запазен и използван почти при всяко описание, като за едно събитие, например за Международния фестивал на телевизионното филмово творчество Златната ракла,

предварителната информация се събира в едно описание, като за основно предпочитаме това от местния печат, а Вж и съдържа данни за максимално всички останали източници. Взехме решение да включваме предварителната информация, защото най-често в тези публикации се съдържат и най-подробните сведения по подготовката и организирането на събитието. По такъв начин можем да проследим събитието така: предварителна информация, откриване, следващи прояви в рамките на събитието, закриване. Така при огромният брой публикации напр. за Пловдивския панаир не се описва всяка самостоятелно /напр. около 200 за Есен 2003/, а се подреждат хронологично-азбучно след около 70-80 основни описания. Въпреки това групиране големината на полето не беше достатъчна и част от описанието се наложи да бъде прехвърлена на полето за анотацията, а по-късно на три допълнителни кумулативни полета. Това даваше възможност за събиране на информацията на едно място, но форматът за показване при разпечатка и четене на екран не беше задоволителен. Въпреки неудобствата най-често използвахме този начин при отразяването на спортните събития – играните футболни мачове от пловдивските отбори. За целта открихме специална рубрика след индекса, съдържаща името на отбора – напр. К547.5Ботев. Среци, която съдържа информация за датата, резултата и източниците, в които е отразена срещата. При наличието на огромен брой спортни издания, които отразяват футболните мачове, данните бяха твърде много и не се събираха в един запис. Наложих се информацията да бъде групирана в няколко записа под заглавие напр. Играни мачове от м. февр. до м. май 1992 г., която вече се събираше на полето за анотацията и на едно или две кумулативни полета. При опита да съберем повече информация на едно място се оказа, че програмата не осигурява оптимално търсене, затруднява се при разпечатване, а в някои случаи даже и не може да бъде открита. Подобен вид описания се извършваха след преглеждането и описването на депозитния екземпляр, най-често от вестник, за съответната година, като всеки отделен запис се събираше в един общ, а на негово място се вкарваше ново описание. – една трудоемка и изискваща голямо съсредоточаване операция, която при съществуващата програма ставаше особено тежка. От това страдеше и качеството на услугите, предлагани на читателите. Както знаем, високото качество изисква и съответната технология. Работата в режим DOS не позволяваше да съберем цялата информация например за играните мачове на ФК Ботев за една година на един работен лист.

От м. дек. 2003 г. след подписване на договор за абонаментно обслужване от фирма [СофтЛиб](#) и закупуване на нов модул Краезнание преминахме към работа в режим WINISIS.Интегрираната библиотечно-информационна система E-lib 2.0/Windows, изградена на модулен принцип, осигури изграждане и поддържане на големите ни по обем текстови бази данни с променлива дължина на документите и позволи максимално извличане на информация по различни признаци от тях. Системата ни осигури запис, който съдържа около 200 различни полета, всяко от което може да има различна дължина, или да липсва в различните записи. Възможността за поддържане на записи с променяща се дължина в зависимост от фактически въведените данни до голяма степен улесни горепосочените примери. При наличие на различна информация за едно и също поле, както е в случая с различните източници, в които има публикации за играните футболни мачове, тази информация може да бъде вмъквана веднага в основния запис в полето за Други източници, което е повтарящо се, като при търсене отделните повторения се възприемат като равностойни термини. Източниците могат веднага да бъдат подредени хронологично-азбучно без да сеналага допълнителна редакция. От голямо значение е и големият брой символи в един запис – 32 000. В нашата практика традиционно е пълното разкриване на съдържанието на някои сборници – напр. докладите от Юбилейни и Национални научни конференции, които се отнасят до събития и дейци от Пловдивския край. В някои случаи разкриваме пълно и съдържанието на т. нар. дребни и служебни издания, които са най-актуални за момента. Възможността за вмъкване на голяма по обем информация в един запис, която може да бъде

намерена и извикана по различен признак, е от голямо значение за бъдещата работа на отдел Краезнание.

Системата ни осигури различни възможности за еднократно изписване на термини и тяхното многократно използване при въвеждане на данни в различни записи. При поредица от едни и същи данни за различни записи (един и същи автор, година на издаване, издателски данни) използваме функцията Дефиниране на модел с повтарящи се стойности - всички повтарящи се данни се въвеждат в специален работен лист, като непопълнени остават само тези полета, в които информацията е различна. Във всеки следващ запис въвеждаме само различните данни.

Функциите за копиране и преместване на термини от едно поле в друго позволява да бъдат унифицирани имената на авторите или лицата за които става дума в текста, наименованията на фирмите или организациите, които различните източници изписват по различен начин. При въвеждането и коригирането на данните, особено в големите по обем записи, съдържащи разнообразна информация, използваме прехвърлянето на термини от поле в поле и от запис в запис, както и термини от речника – в случая с футболните срещи прехвърляме имената на отборите, при което се избягва отклоненията при написването им. Това до известна степен решава проблема с редакторския контрол при евентуалните грешки при въвеждането на данните – знаем, че заради един грешен знак може да не бъде открита търсената информация.

Информационно-търсещата система E-LIB, разработена от фирма [СофтЛиб](#), ни осигурява достъп за търсене по всяко поле и по всички въведени термини; изключение правят полетата, в които има информация с пояснителен характер. За тези полета може да се използва Търсене по свободен израз, което улеснява до голяма степен намирането на необходимата информация. Осигурена е възможност и за различни видове печатни изходи – справки, библиографии, персоналии.

Съществуващите до края на 2003 г. краеведски бази данни, съдържащи над 150 000 основни описания разпределени по години бяха отворени за допълване и редакция. Търсенето на пълната информация за дадено лице или събитие се затрудняваше не само от големия брой описания, а и от непрекъснатото прескачане от база в база. След направен анализ на съдържанието на отделните БД и читателските запитвания при въвеждането на модула за Краезнание от началото на 2004 г. стана възможно окрупняването на отделните малки БД в няколко по-големи, обединяващи един четиригодишен период. Така съществуващите осем БД бяха редуцирани до три бази, съдържащи информация до 2003 г. и една текуща за 2004 г., което направи по-удобно и оптимално точно търсене и намиране на информация. След приключване на обработването на депозита, обикновено до м. май следващата година, тази база ще бъде прибавена към вече окрупнената БД.

Автоматизирането на краеведската дейност беше етап от цялостната автоматизация на библиотечно-библиографските процеси в Библиотеката. От началото на компютризацията до днес в краеведската база данни са въведени над 160 000 основни записа на краеведски публикации от всички източници, получавани в НБИВ по депозит. Този огромен масив сам по себе си е уникален и възможностите да бъде използван максимално не само при индивидуални търсения, а и за сътрудничество с медии, местни и централни, с научни институти и висши учебни заведения, продължават да се усвояват в процеса на ежедневната библиографска работа.

Галя Лачева,

Народна библиотека "Иван Вазов" - Пловдив